

עיתון התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 278

ויגש תשע"ג

ואומר תרגום אונקלוס "בר חכים". אלא שיוסף היה בן שמונה עשרה כשנמכר, שנאמר: "ויצא האחד", ו"האחד" בגימטריה שמונה עשרה. ומסיים הפסוק "ולא ראיתנו עד הנה", "הנה" בגימטריה ששים. את הששים לא ראיתי, למרות שהוא היה חכם כמו בן ששים.

"ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו" (מה, א)

יש לתמוה, בתחילת הפסוק כתוב "ולא יכל יוסף", אם כן כפי שאין צורך לכתב בהמשך: "ויקרא יוסף הוציאו...". גם בסיום הפסוק אפשר היה לכתוב "בהתודע" אל אחיו, לשם מה צריך להזכיר לנו שוב שמדובר ביוסף?

במדרש (ב"ר פר' צג) מבואר שיוסף לא התודע לאחיו בפתע פתאום, כדי שלא יבהלו ויתבישו. כשראה שהגיע הזמן להתגלות לאחיו, אמר להם: הבה ונסכם מה טענתם לי עד עתה: למה אני אמור לשחרר את בנימין?! כי אביו כבר שיכל בן אחד, ואת בנימין הוא אוהב כל כך, עד שהוא עלול למות אם בנימין לא יחזור. מי אמר בכלל שאחיו מת? אני אראה לכם שהוא חי, ואף אביא אותו לכאן! ומיד קרא: "יוסף בן יעקב, בוא לכאן!" כששמעו זאת אחיו החלו מביטים לארבע רוחות השמים, לראות מהיכן יבוא יוסף. אמר להם יוסף: "להיכן אתם מביטים? אני הוא יוסף!" יוסף התגלה לאחיו קמעא קמעא ולא בפתע פתאום כדי לא לביישם. זהו שרומז הפסוק במלים "בהתודע יוסף אל אחיו", בתחילה נתן יוסף לאחיו את התחושה שיוסף אחר עומד להתגלות לאחיו, לאחר שעכלו את העובדה שיוסף עודנו בחיים, יכול יוסף כבר לומר להם "אני יוסף".

"ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו" (מה, ג)
כתוב בבראשית רבה צג, י: אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה. בלעם חכם של העובדי כוכבים, לא יכול לעמד בתוכחה של אתונו... יוסף קטן של שבטים היה, ולא היו יכולים [אחיו] לעמד בתוכחתו... לכשיבא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא... על אחת כמה וכמה".
על מהות תוכחתו של הקב"ה לכל אחד ואחד המשיל ה"בית יצחק" את המשל הבא:

"ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני" (מד יח)

נאמר בבראשית רבה צג ו': אמר רבי סימון: [אמר יהודה ליוסף:] בנמוסות שלנו כתיב (שמות כב, ב) 'ואם אין לו ונמכר בגנבתו', וזה יש לו לשלם.

קשה, הלא יהודה רוצה לפטור את בנימין מ"ואם אין לו ונמכר בגנבתו" על ידי תשלום הגנבה, אם כן היה עליו להקדים את הרישא של הפסוק שהוא עיקר טענתו: "בנמוסות שלנו כתיב 'שלם ישלם'?" [אמנם יש מהדורות של המדרש שבהן כן מוזכר הפסוק מראשיתו].

ועוד יש להקשות: מה מועילה טענת יהודה כי יש ביד בנימין לשלם את גנבתו, והרי יוסף יכול להשיבו כי אין מדבר בחפץ רגיל שיש לו ערך מוגדר, אלא מדובר בגביע מיוחד שבעזרתו מנחשים, ולגביע כזה אין ערך כספי!

בספר **"פניני קדם"** מביא בשם **"לקוטי שושנים"** שענין אחד מתורף בשני: אם יהודה היה אומר לו "שלם ישלם", באמת היה יוסף יכול לדחותו בטענה שלגביע אין ערך כספי. לכן אמר לו יהודה: "אם אין לו ונמכר בגנבתו", ואומרת הגמרא (קדושין יח ע"א) 'גניבו חמש מאות, ושוה אלף - אינו נמכר כלל'. לכן טען לו יהודה טענת "ממה נפשך": אם תסכים - אזי "שלם ישלם", ואם תאמר שלחפץ הגנוב אין ערך - אזי גם לבנימין אין ערך ואם כן עליך לשחרר אותו.

"ויצא האחד מאתי ואמר אך טרף טרף ולא ראיתנו עד הנה" (מד, כח)

בישיבתו של ה"חתם סופר" נפטר, ל"ע, בחור צעיר בן י"ח שנים, שהיה תלמיד חכם גדול, וזכה להספיק הרבה בימיו הקצרים.

אמר ה"חתם סופר" בהספד: הבחור היה בן י"ח אבל חכם כמו בן ששים, אלא שאנו לא ראינו את הששים, רק את ה"י"ח. כמו שכתוב אצל המן שירד לבני ישראל במדבר: "והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הבדלח" ואלו בני ישראל התלוננו: "נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו". מדוע? כי נכון שאפשר היה לטעום כל טעם במן, אבל לא ראו את האוכל, וכשאדם לא רואה הוא נשאר רעב. "נפשנו יבשה" כי "בלתי אל המן עינינו" אנו רואים רק את המן, ולא מאכל אחר.

וכך גם אנו, אמר ה"חתם סופר", ראינו לפנינו בחור שהוא בן י"ח שנים, ולא ראינו אותו בן ששים. המשיך ה"חתם סופר" ואמר: יעקב אבינו טען שיוסף היה חכם גדול, שהרי כתוב "כי בן זקנים הוא לוי"

**"כה אמר בנך יוסף שמני אלהים לאדון לכל מצרים
 רדה אלי אל תעמד"** (מה, ט)
 מה הכונה "רדה אלי, אל תעמד"?
 אומר רבנו **יוסף חיים** זצ"ל ב"אדרת אליהו" - יוסף
 רצה לשכנע את יעקב לרדת למצרים, וידע כי אם יסבור
 יעקב שעומדים להשתקע במצרים הוא לא ירצה לבא.
 לכן אמר יוסף ליעקב: תרד רק עד לסיום הרעב.
 המלה "תעמד" כתובה כאן ללא "ו", כי הכונה כך: רדה
 אלי עד "עת מד" כלומר היום אני בן שלשים ותשע,
 ותהיה כאן, במצרים, עד שאהיה בן ארבעים וארבע,
 שזוהי עת סיום הרעב.

"רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות" (מה, כח)
 שמחתו של יעקב אבינו על הבשורה אודות יוסף,
 מלמדת על שנות הצער והיגון שחלפו עליו בפרק הזמן
 שבו היה משוכנע כי חיה רעה אכלתו.
 צער זה, על מות בן, הנו כה עמוק ונוקב, עד כי לא
 תמיד מודעים לו הסובבים, ולפיכך לעתים בחוסר
 מחשבה או תשומת לב, הם פותחים שוב ושוב את
 הפצע המדמם.

שח **הרב סמוטני** כי שמע שרבי **יצחק זילברשטין** מספר
לרבי חיים קניבסקי על דין תורה שהתנהל בביתו של
רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בין בני זוג אודות
 בחירת שם לרך הנולד להם.

האב רצה לקרוא על שם אביו, אשר נפטר כמה חודשים
 קדם לכן, ואלו האם התנגדה לכך נחרצות, מאחר
 שבבנין שבו התגוררו נפטר לפני תקופה קצרה ילד
 הנושא את השם הזה, והיא חוששת שמא בקריאת שם
 כזה יש סימן רע.

"מה פתאום?" - התקומם הבעל למשמע דבריה - "כבוד
 אב דוחה כל מיני חששות שאין בהם ממש".
 אולם היא בשלה, חוששת היא, ואינה מסוגלת להעלות
 על דעתה להשתמש בשם זה.

הרהר רבי שלמה זלמן אויערבאך בנדון, ולאחר מכן
 פסק שאין לקרוא לילד בשם זה.

"אולם לא משום חששות האם", הוסיף מיד, "אלא
 משום שהפלגתי כמה שנים קדימה, וחשבתי מה יהיה
 כאשר ילד זה יגדל ויצא לשחק, ואמו תקרא לו מן
 החלון יענקליה בוא הביתה', והשכנה, אשר תשמע את
 קריאותיה, תתחיל לבכות, כשהיא נזכרת בבנה האהובה,
 מחמל נפשה, יענקליה... אשר כבר כמה שנים טמון
 בבית מועד לכל חי... ואיך אפשר לקרוא בשם שיסב כל
 כך הרבה צער??!"

וכששמע זאת רבי חיים, היו עיניו זולגות דמעות...

למלך אחד היו ארמונות רבים בערי מדינתו, ובהם היה
 משתכן בעברו ברחבי הממלכה. אולם לעתים היה
 מרחיק נדוד ומגיע לערים רחוקות שבהן לא נבנה עבורו
 ארמון. במקרים כאלו היה מתארח בתקופת שהותו
 במקום בבית אחד מן התושבים. אחד מן המארחים
 הקבועים של המלך היה יהודי עשיר, שהתגורר בעיר
 רחוקה שלא נבנה בה ארמון למלך.

פעם אחת החליט המלך לעמוד באופן בלתי אמצעי על
 אורחות תושבי מדינתו, לפיכך החליף את בגדיו, כך
 שלא יכירוהו, ונסע לאותה עיר.

הגיע המלך לבית המשפט, הציג את עצמו כאורח שבא
 מרחוק, וברר אצל השופטים היכן יוכל להתאכסן.
 השופטים הבכירים שההלך המוזר שנטפל אליהם עורר
 בהם שאט נפש, הגיבו בקוצר רוח: "כאן לא לשכת
 התיירות", והורו לו לעזוב מיד את המקום. אולם המלך
 המשיך להתווכח איתם. הוא היה משוכנע שבעוד
 רגעים אחדים יעלה זכרונו לפניהם, והם יכירו את
 מלכם, אולם תקותו נכזבה - השופטים לא זהו אותו,
 והתייחסו אליו כאל הלך תמוה.

המשיך המלך לביתו של היהודי. הלה הכיר מיד את
 מלכו, אולם מאחר והבחין בבגדיו השונים, הבין כי
 הוא מבקש להסתיר את זהותו, ולא שוחח אתו על כך.
 הוא ארח אותו בכבוד רב, וכל בקשתו התמלאה מיד.
 הבין המלך שהיהודי זהה אותו, קרא לו וספר לו על

כעסו הגדול על השופטים שלא הצליחו לזהות אותו.
 "ולא די בכך", הוסיף המלך, "דוקא בבית המשפט
 תלויה תמונתי על הקירות, על מנת להזכיר לשופטים
 על מי שנמצא מעליהם, היכול לקבל את תלונותיהם של
 הנשפטים לפניהם. לשם מה לי כל זאת, אם בעמדי
 לפניהם אין הם מזהים אותי?!"

ומבאר ה"בית יצחק", שכאשר יוסף עמד לפני
 השבטים, ואמר להם: "אני יוסף", נבהלו אחיו מפניו.
 יוסף הצדיק אמר להם: "העוד אבי חי", אתם באים
 כעת ואומרים לי שאתם חסים על אביכם בכל הקשור
 לבנימין, כעת אתם זוכרים אותו היטב! אם כן, אפוא,
 כיצד יתכן שלא זהיתם אותי, הלא זיו איקונין שלי
 דומה לשלוי?!

הלא אם באמת היה אכפת לכם ממנו, לא הייתם
 מסירים את זכרונו מעמכם, ועל ידי כך הייתם מזהים
 אותי, ומכירים אותי מיד!

ועל אף שהיה יוסף הקטן שבאחים - לא יכלו אחיו
 לענות אותו, ומה נאמר ומה נדבר כשהקב"ה בכבודו
 ובעצמו יפנה אלינו בטענה: כיצד זה שכחתם אותי?!

